

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ МАЙДАНЧИК

**“Розвиток особистості молодшого
школяра в умовах гірського
середовища”**

**на базі початкових класів Поляницької ЗОШ І-ІІ
ст., Яблуницької ЗОШ І-ІІІ ст., Татарівської ЗОШ
І-ІІ ст., Микуличинської ЗОШ І-ІІІ ст.
Яремчанської міської ради,
Івано-Франківської області**

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ МАЙДАНЧИК

“Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища”

**на базі початкових класів Полянницької ЗОШ І-ІІ ст.,
Яблуницької ЗОШ І-ІІІ ст., Татарівської ЗОШ І-ІІ ст.,
Микуличинської ЗОШ І-ІІІ ст. Яремчанської міської ради,
Івано-Франківської області**

Актуальність дослідження

Проживання в умовах рідкорозселеності, значної віддаленості окремих ділянок та осель від школи, специфічні особливості господарювання, ландшафтно-природні особливості гір та ризики, що викликаються такими катаклізмами як повені, снігові замети, вітровії, бездоріжжя тощо, формують не лише особливий характер і світосприймання горян, але й неминуче відбиваються на роботі гірської школи.

Робота в невеликому, часто замкнутому колективі, відірваність від щоденного спілкування з багатьма колегами-освітянами, недостатня професійна, соціально-економічна і політична поінформованість, часто боротьба за виживання – все це та інше призводить до швидкого “старіння” учителя, поступового зниження його професійної і соціальної активності. Значна частина гірських регіонів Українських Карпат є депресивними в розумінні зайнятості населення, монофункціональності господарювання, характеризуються складними демографічними процесами. Якість гірського населення різко знижується. Гори неминуче впливають на життєдіяльність, психіку, світогляд школярів.

Попереднє вивчення даної проблеми показує, що в багатьох учнів гірських шкіл підвищений рівень тривожності в процесі спілкування, бідніший словниковий запас, недостатньо розвинуте мовлення, уява, уміння висловити себе. Діти переживають труднощі у спілкуванні, комплексують в ситуаціях, де треба самостійно сформулювати свою думку тощо.

Сьогодні в умовах інформаційно-комунікативних технологій, доступності до джерел освіти, науки, техніки, культури, благ цивілізації є змога для кращого розвитку кожної дитини гір.

Об'єкт дослідження – спрямування навчально-виховного процесу, позакласної і позашкільної роботи в початкових класах гірських шкіл на розвиток особистості молодших школярів.

Предмет дослідження – процес оптимізації анатомо-фізіологічного, психічного та соціального розвитку особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища.

Мета. Дослідити вплив природного середовища і соціокультурного простору (сім'ї, школи і громадськості) гірського регіону на розвиток особистості молодшого школяра

На основі вивчення історико-культурних, соціально-економічних, геоетнологічних, психолого-педагогічних чинників, що впливають на роботу гірських шкіл та розвиток молодших школярів, планується:

- виявити специфіку навчання, виховання і розвитку учнів в умовах гір;
- науково обґрунтувати особливості впливу змісту, форм і методів роботи гірських шкіл, природного і соціального оточення, традицій і звичаїв горян, укладу їх життя на розвиток учнів молодшого шкільного віку;
- розробити систему рекомендацій і заходів щодо підвищення ефективності роботи школи, сім'ї і громадськості з розвитку молодших школярів.

База дослідження – учні молодших класів Поляницької ЗОШ I-II ст., Яблуницької ЗОШ I-III ст., Татарівської ЗОШ I-II ст., Микуличинської ЗОШ I-III ст. Яремчанської міської ради Івано-Франківської області.

Вибір даних шкіл обумовлений тим, що саме в даному регіоні відбуваються найбільш активні зміни соціально-культурного спрямування, посилений вплив значної частини вихідців з інших регіонів України, нових забудовників та туристів на традиційну культуру, уклад життя і діяльності місцевого населення.

Соціально-економічні і культурно-етнічні трансформації не можуть не впливати на психічний, моральний та загальний розвиток молодших школярів.

Міграційні процеси, зміна способу господарювання і життєдіяльності, що викликаються активним розвитком туризму, відповідної інфраструктури та сфери обслуговування в гірських селах Яремчанської зони незабаром відбуватимуться і у віддалених населених пунктах Верховинського, Богородчанського, Рожнятівського, Долинського районів Івано-Франківської області. Саме тому місцем експерименту обрано цей регіон.

Цілі та завдання експериментального майданчика:

Першочерговими завданнями є:

- вивчити стан інтелектуального, психічного, морального і фізичного розвитку учнів початкових класів (констатуючий експеримент);
- виявити залежність розвитку молодших школярів від гірських природно-кліматичних умов, традиційної культури, особливостей виховання в гірських населених пунктах;
- вивчити геопсихічні та геоетнологічні особливості гірських жителів, традицій, звичаїв та обряди горян і їх вплив на навчання, виховання та розвиток учнів;
- орієнтувати вчителів, учнів на ширше використання в навчально-виховному процесі місцевих матеріалів, на залучення учнів до традиційних видів діяльності з народно-прикладних видів мистецтва і праці;

- вивчати особливості змісту, форм і методів підготовки в університеті вчителів, вихователів, практичних психологів, соціальних педагогів до роботи в гірських школах;
- готувати пропозиції для державних органів управління освітою, органів місцевого самоврядування, керівників освітніх закладів щодо підвищення ефективності роботи гірських шкіл з розвитку учнів, особливо з проблем виявлення обдарованих дітей, орієнтації учнів на поглиблене вивчення природничих наук, іноземних мов та участі в мистецько-прикладних видах діяльності.

Реалізація цих завдань дозволить накопичити достатній фактичний матеріал для проведення порівняльного аналізу наукових концепцій, підходів, розробок та практичного досвіду з проблем роботи гірських шкіл України з іншими країнами Європи і світу. Використання світового і європейського досвіду щодо врахування впливу на дітей природно-кліматичних умов гір, способу господарювання і життєдіяльності, сприятиме покращенню системи їх розвитку.

Теоретико-методологічною основою дослідницької роботи експериментального майданчика є:

Закон України „Про освіту”, Державна національна програма „Освіта” (Україна XXI століття), наукові праці, що розкривають нові підходи, технології розвитку особистості молодшого школяра, Державний стандарт початкової загальної освіти.

В основу поглибленого вивчення розвитку особистості молодших школярів закладаються міжнародні програми:

“Програма сталого розвитку гірських регіонів” ООН, Краківська конференція 1998 р. “Зелений хребет Центральної та Східної Європи”, Карпатська конвенція (Рамкова конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат), Київ – 2003 р., що була підписана на 5-ій Конференції “Довкілля для Європи”, рішення конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи “Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи”, Ужгород, вересень 2010 р. тощо.

У згаданих документах, а також у програмних матеріалах конференції ООН, що відбулась в Ріо-де-Жанейро, підкреслюється важливість функціонування людської цивілізації, соціальної самобутності населення, яке проживає в горах.

Взаємопов’язаність людини і природи, освіти й господарювання, що є одним із аспектів нашого дослідження, дозволяє говорити про те, що проблема освіти, школи, розвитку дітей в горах є не лише суто українською, вона становить інтерес і для інших країн Європи і світу.

Основні ідеї та гіпотези роботи експериментального майданчика

Планується вивчати, аналізувати, узагальнювати та встановлювати закономірності роботи школи в конкретному гірському геопросторі.

Ми виходимо з того, що життя спільноти в горах сьогодні вирізняється високою духовністю, а не розвинутими технологіями, а також багатими

своєрідними традиціями, які необхідно поєднати з інноваційним змістом, формами і методами діяльності.

Дослідники намагатимуться вникнути в реальний процес збалансування технологічної раціональності і ще не втраченої духовності, сьогоdnішнього прагматизму і романтизму гірських спільнот, наступальної підприємливості і природолюбності мешканців гір.

Робота гірської школи, природний розвиток дітей, їх навчання і виховання відбуваються в особливому духовно-екологічному середовищі, яке уже втратили, в результаті швидкого технічного прогресу, жителі міст і промислових районів з їх відчуженням від природи, постійними стресами, хронічною втомою і штучним довкіллям.

Життєві цінності горян, їх душевне здоров'я, оптимізм, духовні сили, власна система життєзабезпечення в складних географічних умовах – усе це не може не відбитись на розвиткові, світосприйнятті і світорозумінні дітей-горян, на роботі вчителів і школи.

Ми гіпотетично допускаємо, що дослідження проблеми розвитку дітей-горян допоможе зрозуміти, що втрачають підростаючі покоління, які національні, етнічні, життєві цінності губляться на дорозі надто швидкого поступу до масової культури і не завжди виправданого та нерозумно організованого прагнення до високих стандартів споживання.

Збалансування природно-етнічного і прогресивно-інноваційного за допомогою сучасних інформаційних технологій, до яких мають доступ і ще більше матимуть його в майбутньому учні гірських шкіл, – це той шлях, на якому природне безболісно поєднається із науково-технічним і суспільним прогресом. Відбувається гармонійне взаємозбагачення освіти, науки, культури завдяки здоровому життєвому потенціалу вихідців з гір і водночас їх розвиток, успішна діяльність і процвітання завдяки науковому суспільному прогресові.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО МАЙДАНЧИКА

У результаті роботи передбачається:

1. Підготовка наукових рекомендацій та пропозицій державним органам управління освітою, органам громадського самоврядування, дирекціям шкіл і вчителям щодо покращення розвитку молодших школярів шляхом:
  - впровадження в навчальний процес сучасних інформаційно-комунікативних технологій;
  - наповнення змісту, форм і методів загальноосвітніх гірських шкіл нового типу природничо-науковим, навчально-оздоровлювальним, розвивально-мистецьким, оздоровчо-спортивними матеріалами, інтерактивними та особистісно-розвивальними технологіями, які б враховували потреби компетентнісного розвитку учнів.
2. Науково-методична допомога вчителям гірських шкіл (видання посібників, проведення семінарів, “Круглих столів”, роботи проблемних творчих груп учителів тощо).

3. Організація роботи з виявлення, подальшого розвитку здібних і обдарованих дітей-горян.
4. Проведення регіональних та міжнародних обмінів, симпозіумів, семінарів із проблеми розвитку учнів гірських шкіл та покращення їх навчання і виховання.
5. Створення “Міжнародної асоціації гірських шкіл” із залученням країн Карпатського, Альпійського, Балканського та інших гірських регіонів Європи.
6. Продовження видання науково-методичного журналу “Гірська школа Українських Карпат” як одного з видань цієї асоціації.

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО МАЙДАНЧИКА

Результати експериментального дослідження будуть використані і вже використовуються в декількох напрямках: підготовка вчителів для роботи в гірських школах; рекомендації і розробки щодо профільного спрямування роботи гірських шкіл; просування наших ідей, розробок і послуг на ринки інших країн, де функціонують гірські школи.

Дослідження проблеми має безпосередній зв'язок з навчально-виховним процесом, який здійснює кафедра теорії та методики початкового навчання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Підготовка вчителя для роботи в гірській школі має свою складність та специфіку. Малокомплектні школи, класи-комплекти, часто діяльність в умовах обмеженого педагогічного спілкуванням (два-три вчителі на школу), складні умови життя і праці тощо – все це обов'язково враховується у фаховій, методичній і психологічній підготовці вчителів.

З метою глибшого вивчення умов роботи в горах студентам читаються спецкурси “Гірська школа. Особливості і проблеми діяльності”, “Жителі гір: психологія, традиції, звичаї”, “Народно-педагогічні традиції горян”. Проблема розвитку особистості учня в умовах гірської школи посідає належне місце в тематиці курсових, дипломних і магістерських досліджень студентів.

З метою кращої підготовки майбутніх учителів до роботи в гірських умовах Педагогічний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника організовує там різні види практик – ознайомлюючу, краєзнавчо-землезнавчу, фольклорну, навчально-педагогічну і виробничу.

Науково-дослідна робота студентів значною мірою спрямована на дослідження різних аспектів розвитку дітей-горян, їх навчання і виховання. Студенти – дипломники і магістранти, що закінчили школи в гірській місцевості і проживають в горах, залучаються кафедрою до виконання окремих завдань із збору матеріалів і, як правило, виконують свої роботи з проблематики, пов'язаної з діяльністю гірських шкіл, народно-педагогічних традицій горян тощо.

Другим напрямом використання результатів будуть рекомендації і розробки для вчителів, керівників шкіл, органів управління школами щодо профільності шкіл; робота зі здібними і талановитими дітьми; орієнтація і відбір випускників шкіл на вчительські професії; залучення вчителів до навчання в аспірантурі тощо.

Третій напрям передбачає поширення наших матеріалів на ринки інших країн. Серед них можуть бути: науково-методична допомога вчителям гірських шкіл; використання звичаїв і традицій горян для кращого розвитку дітей; спрямування школи на поглиблене вивчення предметів науково-природничого, фізико-математичного циклів та іноземних мов.

Основні методи науково-практичної роботи експериментального майданчика

Для вирішення поставлених завдань використовуються загальнонаукові методи:

- теоретичний і порівняльний аналіз нормативно-правових актів, документів та історико-педагогічних матеріалів з питань розвитку особистості в навчально-виховному процесі в гірських умовах;
- системний аналіз практичного досвіду роботи гірських шкіл з розвитку молодших школярів, теоретичне моделювання;
- методи емпіричного характеру: діагностичні (анкетування, інтерв'ювання, опитування, бесіди); соціометричні, прогностичні (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик, констатуючий та формуючий експерименти).

Основний метод дослідження – комплексний педагогічний експеримент.

До роботи експериментального майданчика залучаються за згодою: вчителі початкових класів Поляницької ЗОШ I-II ст., Яблуницької ЗОШ I-III ст., Татарівської ЗОШ I-II ст., Микуличинської ЗОШ I-III ст., методисти методкабінету відділу освіти Яремчанської міської ради, лабораторія початкової освіти Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та науковці кафедр: теорії і методики початкової освіти, філології початкової освіти, математичних і природничих дисциплін початкової освіти; анатомії і фізіології людини; загальної, вікової і педагогічної психології, соціології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Планується укласти Угоду про співробітництво з даної проблеми з відділом початкової освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

Достовірність результатів забезпечуватиметься коректним використанням методик і технологій за погодженням із науковими керівниками та консультантами експерименту, якісною обробкою експериментальних даних, систематичним порівняльним аналізом якості розвитку молодших школярів за рахунок впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес та у позакласну і позашкільну роботу.

Організаційне забезпечення науково-дослідницької та практичної роботи експериментального майданчика.

Науково-організаційне керівництво та контроль здійснюватимуть:

- Департамент освіти, науки, сім'ї, молоді та спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації (начальник департаменту – Дерев'яно С.М.)
- Головне управління освіти і науки Івано-Франківської ОДА
- (начальник управління – Болюк З.А., заступник начальника головного управління освіти і науки Будзак І.В.);
- лабораторія дошкільної та початкової освіти Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ректор – Зуб'як Р.М.);
- зав. лабораторією дошкільної та початкової освіти Юсипчук С.В., завідувач відділу дошкільної та початкової освіти Попович Н.Д.);
- відділ освіти Яремчанської міської ради (начальник – Сміх М.В.)
- кафедра теорії та методики початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, завідувач кафедри (кандидат педагогічних наук, професор – Хрущ В.Д.);

Директори:

- Полянницької ЗОШ І-ІІ ст. – Кішук Г.Д.,
- Яблуницької ЗОШ І-ІІІ ст. – Молдавчук М.В.,
- Татарівської ЗОШ І-ІІ ст. – Павлюк К.Л.,
- Микуличинської ЗОШ І-ІІІ ст. – Венгрияк Я.В.

Наукові консультанти:

Хрущ В.Д. - зав. кафедри теорії та методики початкової освіти кандидат педагогічних наук, професор;

Червінська І.Б. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти;

Луцан Н.І. - зав. кафедри математичних і природничих дисциплін початкової освіти доктор педагогічних наук, професор;

Котик Т.М. - зав. кафедри філології початкової освіти доктор педагогічних наук, професор;

Грицуляк Б.В. - зав. кафедри анатомії і фізіології доктор медичних наук, професор;

Белей М.Д. - кандидат психологічних наук., доцент кафедри загальної та експериментальної психології;

Литвин-Кіндратюк С.Д. - кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології.

Москаленко Ю.М. – кандидат філософських наук, професор, директор Івано-Франківського коледжу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Відповідальні виконавці:

- вчителі початкових класів Поляницької, Яблуницької, Татарівської, Микуличинської загальноосвітніх шкіл Івано-Франківської області;
- викладачі і працівники кафедр Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

ЕТАПИ РОБОТИ

Перший етап – підготовчий

Тривалість етапу: січень-травень 2013 р.

Підвищення рівня науково-дослідної компетентності педагогічних працівників, які працюють за експериментом.

Нормативно-правове забезпечення роботи експериментального майданчика: Головне управління освіти і науки ОДА, відділ освіти Яремчанської міськради:

- прийняття відповідних рішень спільно з педагогічними радами шкіл, які беруть участь в експерименті;
- розробка кафедрами університету програми науково-дослідницької та експериментальної роботи;
- підготовка науково-теоретичного обґрунтування проблеми дослідження;

Початок апробації навчально-методичних комплектів щодо забезпечення реалізації програми експерименту.

Другий етап – організаційно-плановий.

Тривалість етапу: травень-вересень 2013 р.

Зміст етапу:

- поточення концепції експериментального майданчика;
- визначення напрямів дослідження;
- вибір об'єктів дослідження;
- визначення рівня готовності вчителів початкових класів до роботи за програмою експериментального дослідження;
- створення діагностичних методик, принципів їх аналізу, розробка анкет, тестів, інших матеріалів для вивчення стану розвитку молодших школярів;
- проведення науково-практичного семінару для вчителів початкових класів на актуальну тему : “Молодший школяр: проблеми розвитку”;
- забезпечення умов проведення експерименту;
- розробка календаризованого плану роботи.

Очікувані результати та звітна документація: план роботи з проблеми “Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища”, матеріали семінару, конкретні методики роботи.

Третій етап – констатуючо-дослідницький.

Тривалість етапу: вересень 2013 р. – червень 2014 р.

Зміст етапу:

- вивчення стану соціально-економічного розвитку населених пунктів, в яких досліджується проблема розвитку молодших школярів (основні

види діяльності, міграційні процеси, соціально-культурна сфера, сфера медичного обслуговування тощо);

- аналіз роботи шкіл;
- вивчення контингенту учнів початкових класів;
- аналіз кількісного та якісного складу вчителів, які працюють у школах (забезпечення учительськими кадрами, плинність кадрів);
- бібліотеки, інші культурно-освітні, лікувальні заклади, що обслуговують школи (фонди, стан, діяльність, кадри);
- кількісний та якісний склад вихователів, учнів;
- організація харчування, медичного обслуговування, підвозу дітей;
- санітарно-гігієнічні умови, в яких перебувають учні;
- стан здоров'я молодших школярів, типові захворювання;
- опитування, анкетування, вивчення офіційної статистики;
- діагностика анатомо-фізіологічного, психологічного, соціального розвитку учнів початкових класів;
- моніторинг рівня знань, умінь і навичок учнів 2-4 класів.
- розробка та впровадження картки „Показники розвитку учня”;
- складання соціально-педагогічних паспортів Поляницької, Яблуницької, Татарівської, Микуличинської загальноосвітніх шкіл.

Очікувані результати і звітна документація: збір статистичних даних; статистичні таблиці, описові матеріали, довідки, протоколи, акти, картки, паспорти тощо.

Четвертий етап – аналітико-дослідницький.

Тривалість етапу: серпень 2014 – травень 2015 р.

Зміст етапу:

- організація моніторингу впливу інноваційних педагогічних технологій та матеріалів на розвиток особистості молодшого школяра;
- діагностика якості знань та успішності учнів початкових класів;
- апробація навчально-методичних комплектів для розвитку учнів в навчально-виховному процесі, позакласній та позашкільній роботі початкової школи;
- апробація інноваційних педагогічних технологій для реалізації завдань експерименту
- проведення науково-практичної конференції на тему: „Розвиток особистості молодших школярів в умовах гірського середовища” за участю керівних працівників освіти області, науковців Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, вчителів початкових класів;
- аналіз зібраних матеріалів, вивчення об’єктивних і суб’єктивних причин труднощів, що заважають розвиткові дітей гірських шкіл.

Очікувані результати і звітна документація: узагальнення і висновки; аналітична доповідь та матеріали для державних органів освіти та органів місцевого самоврядування з питань розвитку молодших школярів, матеріали і рекомендації конференції.

П'ятий етап – дослідницько-творчий

Тривалість етапу: вересень 2015 – травень 2016 р.

Зміст етапу:

- внесення коректив до комплектів навчально-методичних матеріалів та форм і методів роботи шкіл з розвитку учнів;
- удосконалення підготовки педагогічних кадрів для роботи в навчально-виховних закладах та освітніх установах гірського регіону Прикарпаття;
- розробка та апробація авторських навчальних проектів, педагогічних портфоліо, які сприятимуть оптимізації розвитку особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища;
- конструювання та обґрунтування пропозицій;
- втілення розробок творчої групи в практику;
- вивчення та аналіз позитивних наслідків і труднощів у розвитку дітей гірської школи у відповідності до попередніх задумів проекту;
- аналітико-теоретична і практична діяльність.

Очікувані результати і звітна документація:

- науково-теоретичні матеріали та практичні рекомендації;
- підготовка матеріалів з проблеми “Розвиток особистості молодших школярів в умовах гірського середовища” для опублікування в журналі «Гірська школа Українських Карпат».

Шостий етап – узагальнюючо-дослідницький.

Тривалість етапу: 2015- 2016 р.р.

Зміст етапу:

- підсумок комплексного дослідження розвитку учнів початкових класів за рахунок впровадження інноваційних педагогічних технологій, оптимізації змісту, форм і методів роботи гірських шкіл з розвитку молодших школярів.
- підготовка наукового звіту про результати експериментальної роботи.
- проведення конференції педагогічних працівників;
- підведення підсумків дослідження;
- підготовка монографії “**Початкова школа: проблеми сьогодення, погляд у майбутнє**”.

Науковий керівник

В.Д.Хрущ

Директори:

Полянницької ЗОШ І-ІІ ст.

Г.Д.Кіщук

Яблуницької ЗОШ ІІІ ст.

М.В.Молдавчук

Татарівської ЗОШ І-ІІ ст.

К.Л.Павлюк

Микуличинської ЗОШ І-ІІІ ст.

Я.В.Венгриняк

Очікувані результати та форми їх подання

№	Назва документу, очікуваний результат	Форма
---	---------------------------------------	-------

з\п		подання
1	Розробка моделі діагностики учнів гірських шкіл “Соціально-педагогічний паспорт гірської школи”.	Схема-модель, анкети, тести, паспорт
2	Розробка і запровадження скринінг-контролю „Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища”; “Навчальні досягнення учнів гірської школи”; “Діагностика рівня вихованості учнів початкової школи, яка працює в умовах гірського середовища”.	Педагогічні картки
3	Розробка організаційно-педагогічних рекомендацій щодо запровадженню інноваційних педагогічних технологій, найбільш ефективних в умовах гірського середовища. Вивчення передового педагогічного досвіду вчителів початкових класів, які працюють в гірських школах.	Курсові модулі, методичні рекомендації, картотека ППД
4	Створення методичного посібника “Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища”, підготовка і видання монографії <u>“Початкова школа: проблеми сьогодення, погляд у майбутнє”</u> .	Методичний посібник, монографія
5	Розробка моделі професійної підготовки вчителя початкових класів до роботи в умовах гірського середовища.	Схема-модель
6	Розробка рекомендацій науковців Прикарпатського університету імені Василя Стефаника “Про врахування впливу гірського природного і соціального середовища на розвиток, навчання і виховання учнів початкових класів”.	Проекти, наукові рекомендації
7	Творчі проекти: <i>Трудова традиція у гірській школі</i> (досліджуємо застосування етнопедагогічних джерел трудового навчання у початкових класах). <i>Гори і психологія горян</i> (досліджуємо особливості впливу гірського середовища на формування психології горян). <i>Узагальнення педагогічного досвіду вчителів початкових класів щодо поліпшення якості підготовки кваліфікованих кадрів для роботи в гірському регіоні</i> (досліджуємо проблему підготовки фахівців до роботи в навчальних закладах гірського регіону)	Матеріали семінарів, конференцій
8	Розробка проекту „Освітній та соціальний простір гірської школи”.	Проект